

APUNTES BIOGRÁFICOS DO TELEGRAFISTA ABEL FIAT PAUL 1892 - 1980

"O CAMBIO QUE REVOLUCIONOU O GROVE"

Por: Francisco Meis

Os avances e o progreso que facemos día a día débense ás achegas que unhas persoas ou outras van construíndo ao longo da súa vida. Uns déixanse ir e forman parte da masa anódina da sociedade e outros, grazas á súa vontade, interese, e vocación social axudan á comunidade na que viven. Desá última condición chegou a O Grove un telegrafista nos anos vinte do século XX que contribuíu, dende a súa posición laboral, a mellorar as condicións de vida dos seus veciños. Residiu soamente tres anos que foron suficientes para impulsar un proxecto que cambiaría a vida para sempre de todos eles.

O mozo Abel nace na industriosa cidade de Bilbao no ano 1892. O seu pai, un hábil escultor nacido en Igualada, casarase coa pianista barcelonesa María Dolores Paúl Bargallo. A infancia transcorrerá na cidade vasca en compañía dos seus tres irmáns ata que con 16 anos oposita ás prazas de telégrafos do Estado. En agosto de 1908, con moita ilusión e cheo de xuventude, chega a Madrid para presentarse ás oposicións que terían lugar nun local do almacén da Dirección Xeral de Telégrafos da rúa Galileo. Aproba, pola provincia de Zaragoza, o paso ao corpo funcional do Estado.

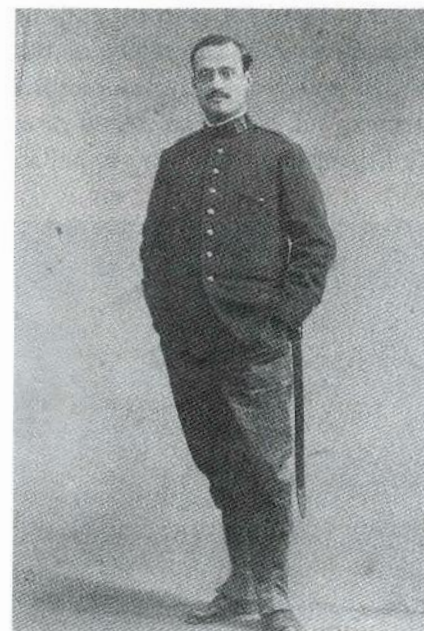
O 12 de marzo de 1909 noméano oficial quinto do Corpo de Telégrafos iniciando un variopinto periplo de

ciudades españolas que o levarían a trasladarse de Irún a Granada no inverno de 1911. Nese mesmo ano volve a trasladarse de Granada a Alhama de Granada e a finais a Alxeciras, para volver á provincia de Zaragoza en 1912 en onde levará o posto telegráfico do Mosteiro de Pedra.

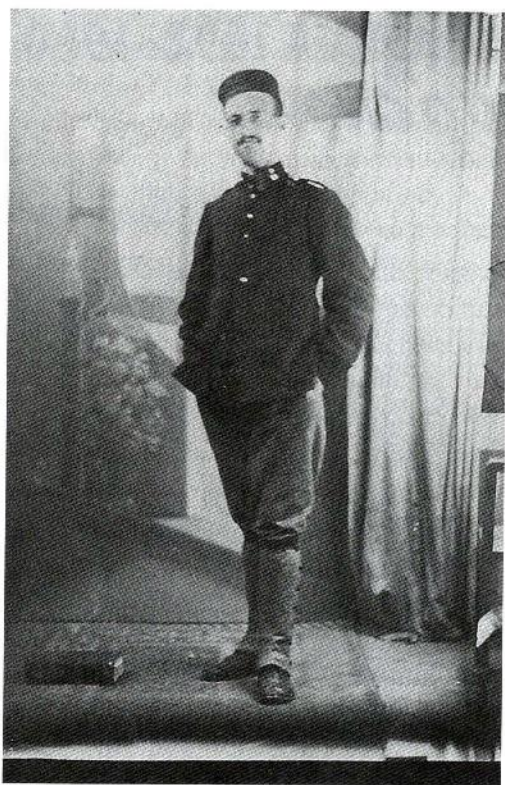
O vello Monumento Nacional, fundado en 1194 por monxes cistercienses, marcaría na súa memoria a noite do 22 de setembro de 1912 durante a cal unha tormenta desaugou o indíxible de raios e tronos sobre o edificio que por aquelas datas albergaba no seu interior unha estación telegráfica dirixida por Abel. A emisora rematou completamente estragada polas fortes descargas que asolaron o mosteiro e a caída dun raio afectoulle levemente provocándolle varias contusións que non pasaron dun prognóstico médico sen maior importancia. Aínda que en realidade, non todo foron contratempos nin desgrazas, porque precisamente ese mesmo ano contrae matrimonio con Amalia Calvo Induráin, coa que tería tres fillos: Tomás, María Dolores e Elisa Fiat Calvo.

Os anos en territorio africano

En decembro de 1913, Abel volve a viaxar cambiando de destino, fixando a súa residencia como oficial en quinto grao na cidade condal en onde traballaría uns meses antes de ser trasladado á zona do Protectorado en Marrocos a principios do mes de xullo de 1914. Primeiramente, o Ministerio envía a Nador, a onde o acompañará a súa muller Amalia que en plena Campaña de Marrocos dará a luz a un fillo varón, Tomás Fiat, en 1915. O período que comprende entre a súa entrada en 1914 ata a súa saída en 1917 serán anos de relativa pacificación

Abel Fiat 1918 - Vitoria

Abel Fiat destinado en Nador. 1915

no Protectorado motivado polo estalido da I Guerra Mundial que obrigou ás forzas españolas a non despregar ningún tipo de actuación militar no territorio para non chocar contra os intereses franceses que participaban activamente na Gran Guerra e así evitar repercusións bélicas no país. Abel vivirá primeiramente en Nador e máis tarde, terra a dentro, na vila de Zeluán.

O seu novo traballo situarase na oficina de telégrafos de Zeluán, a primeira estación que se instalou no Riff. Nesa pequena vila coñece ao avogado, escritor e periodista José Pinto Maestro, o mesmo que escribira a letra do himno da cidade de León - un dos primeiros himnos nacionais con letra - e que no mes de agosto de 1916 atopábase en compañía de Abel contemplando dende as portas da oficina de telégrafos, a vella Alcazaba de Zeluán.

Pinto Maestro deixaríanos escrito a impresión que lle producira o xoven telegrafista: *"Me han presentado días pasados al cultísimo oficial de Telégrafos civiles, D. Abel Fiat; es D. Abel no muy alto sin tocar al extremo contrario, sus ojos cuyo brillo se esconde tras los anteojos, tienen una extraña e inusitada animación y es su hablar cálido, vehemente y entusiasta. El Sr. Fiat conoce a la maravilla el espíritu de los moros, ha sabido captarse sus simpatías y cuando hablan con él desaparece todo recelo, muéstranse francos y abiertos, bajo un aspecto completamente nuevo para mí"*.

A partires de 1919 o General Berenguer emprende un novo ciclo expansivo de colonización en Marrocos dando pé a novos avances militares, pero para aquela, e todo o que ocorreu máis tarde co desastre de Annual, xa foron episodios que non collerán ao noso biografado en territorio africano. Abel marchara destinado á cidade de Vitoria en 1917. Nesa urbe nace a súa segunda filla María Dolores Fiat Calvo e obtén unha mellora laboral ao ascender a oficial cuarto. Durará moi pouco tempo a súa estadia na cidade vasca debido a que en 1918 o Ministerio vólveo a cambiar de destino trasladándoo á capital de España en onde vivía e traballaba o seu pai, o escultor e construtor, Tomás Fiat Savall.

El escultor Tomás Fiat Savall

O suceso da Rúa Fuencarral

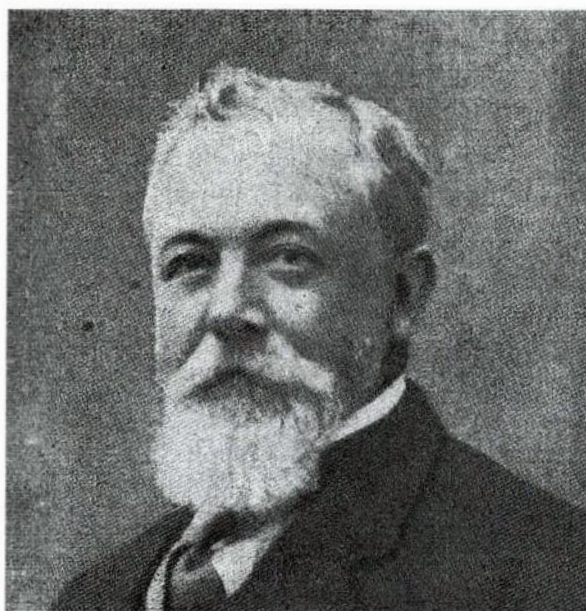
Na cidade madrileña desempeñará o seu cargo de oficial de Telégrafos ata 1921 e durante eses catro anos houbo, polo menos, dous momentos que quedaron gardados para sempre no mozo telegrafista. Un deles foi o nacemento do seu terceiro e último fillo, unha rapaza chamada Elisa Fiat Calvo que naceu o 30 de setembro de 1919. E o outro, un ano máis tarde, no mes de setembro de 1920 embazando a celebración do aniversario do nacemento do seu terceiro fillo.

Nesas datas trasladara a súa vivenda dende o edificio en onde albergaba as oficinas o seu pai na rúa *Corredera nº 1*, á concorrida rúa *Fuencarral*. Dadas as ocupacións da familia contratara para as tarefas diarias da casa a unha rapaza chamada Petra que era a encargada de manter en perfecto estado de limpeza as dependencias. A súa abnegación e profesionalidade na procura dunha limpeza extrema das habitacións obrigoulle a sanealas levándose consigo 200 pesetas da época e o reloxo da súa muller valorado noutras 40 pesetas. Denunciou o seu roubo pero, a verdade, é que non sabemos se chegou a recuperar o que lle furtara a criada.

O cambio que revolucionou O Grove

Co comezo dos anos vinte, aqueles loucos anos, catapultaron a Estados Unidos como o impulsor da economía mundial mentres Europa aínda se despreguizaba lentamente. O novo desenvolvemento de novos sectores de produción como a organización do traballo, o nacemento dos *holdings* empresariais ou as novas fontes de enerxía como a electricidade foron decisivos nesa década. O municipio do Grove tampouco sería alleo ao devir do progreso e chegaría a luz, precisamente neses tempos, da man dun industrial asturiano afincado en Sanxenxo.

O 9 de decembro de 1923 a corporación local de O Grove, presidida por Joaquín Álvarez Lores, acordou na Xunta de Goberno Local conceder ao empresario Justo Guisasola, a autorización que solicitara para emprender a instalación

Justo Guisasola. Vida Gallega

dun tendido de cables de baixa tensión. Foi o comezo dun cambio evolutivo definitivo na concepción da vila, que abría unha nova maneira de concibir os espazos para todos aqueles veciños. Arrastraba unha imaxe antiga na que se botaba de menos algunha fonte pública que cumprise unhas condicións mínimas de ornato, os camiños eran estreitos e mal coidados, a limpeza das súas rúas inexistentes e o nomeamento do novo alcalde fará cambiar máis de trinta anos do poder absoluto da familia Goday que paralizara a vila nun lento sopor. Con ganas, acompañado dun gran interese por variar todo aquilo, a xuventude e as directrices do novo rexedor conducirán, de forma paralela ao rexurdir económico daquela época, a un tempo de prosperidade para o municipio.

Queda para os anais da historia do Grove aquela noite dun domingo, 11 de xuño de 1924, na que por primeira vez as rúas máis céntricas do municipio, posiblemente a Carrela (Luís A. Mestres Hernández), a Praza de Arriba ou a rúa Principal (hoxe Concepción Arenal), foron iluminadas con potentes focos de deixaron a moitos veciños sorprendidos ao contemplar aquela nova imaxe nas rúas de toda a vida. A luz eléctrica chegara para quedarse.

O novo telegrafista destinado ao Grove: o impulsor

O tempo se encargara de ir esquecendo a todos aqueles que dunha maneira ou outra foran partícipes daquel domingo de 1924. Alí estaba, entre eles, un personaxe que aínda que residiu pouco tempo entre nós, soubo tomar todo o seu empeño e vontade por contribuír a que o municipio se subira ao tren do progreso. No mes de febreiro do ano 1924 destinan para O Grove ao mozo cabo de telégrafos Abel Fiat Paul. O empregado público desempeñará o seu labor nunha das últimas casas da actual Pablo Iglesias, moi preto de onde se abría a estrada á enorme praza que bañaba as augas da praia do Hospital.

Este pequeno gran home chegará a ser unha peza clave na electrificación do municipio debido ao moito que contribuíu, coa súa constancia e tenacidade, a que a empresa de Justo Guisasola montase os postes necesarios para facer chegar a luz a vila.

"Son grandes las alabanzas que los habitantes de este olvidado rincón, prodigan a la aludida empresa. No podemos olvidar, al trazar estas líneas, la activa gestión del entusiasta vecino don Abel Fiat, jefe de esta estación telegráfica, a quien se le debe esta mejora por la presión tenaz y constante que unió ejerciendo acerca del señor Guisasola hasta conseguir del mismo el acuerdo de realizar las obras de instalación."

A inauguración fíxose e a luz eléctrica chegou aos puntos máis céntricos, a xente arremuiñada nas rúas poeirentas falaba dese novo fenómeno, da tardanza con que chegara ás súas vidas e de tantos outros temas banais ou importantes, mentres, Justo Guisasola levaba ás súas numerosas amizades e a cantos lle favoreceran durante as instalacións levadas a

Abel Fiat 1927 - Pontevedra

cabo dende o comezo das obras, a un lugar en onde gozaron dun espléndido e rumboso banquete que pechaba aquela noite única, para moitos, de verán de 1924.

A luz foi unha innovación que trouxo o progreso a vila do Grove o que motivou que aquelas persoas con suficiente capital contratasen os servizos da empresa subministradora. No mes de abril de 1925 á igrexa parroquial de O Grove substituíu a iluminación das candeas e as lámpadas de aceite, por unha gran luz eléctrica coincidindo co setenario da Virxe dos Dolores. Unha luminosidade brillante e ampla resplandeceu como nunca antes ocorrera sobre as lápidas que salpicaban o chan de pedra, proxectándose en todo o espazo da nave. A luz debuxaba os arcos de bóveda de canon creando un espazo que afastaba a luz amortuxada e lánguida que ambientara aquel espazo de silencio durante varios séculos.

En realidade, e en sentido estrito, o fenómeno da electrificación xa era coñecido na provincia de Pontevedra e incluso, aos groveses, non lles era indiferente. En 1888 a cidade de Pontevedra converteuse nunha das primeiras que comezou a mudar o seu vello sistema de iluminación por unha rede eléctrica, anticipándose con iso a moitas cidades españolas. Detrás de tal iniciativa estaba precisamente o político e empresario José Riestra López – O Marqués de Riestra – que logrou que a súa cidade fose, tras Girona, das primeiras en contar co alumeadado eléctrico. Aínda que, certo é, que tardaría en asentarse a luz en urbes galegas como por exemplo Santiago en onde, un

enxeñeiro dunha casa alemana viría a estudar a súa instalación nos albores do ano 1900. Galicia realmente, en termos xerais, vivía nunha perpetúa escuridade manchada pola luz tenue do acetileno e as lámpadas de aceite.

A finais do século XIX, os farois eléctricos comezaron a substituír paulatinamente aos acendedores de gas e ás lámpadas, nunhas grandes poboacións en onde, con franqueza, a vida nocturna como a entendemos hoxe era moi limitada. Certamente que no pequeno municipio do Grove *aínda tardou bastantes anos en instalarse como acabamos de comprobalo pero, sendo exactos, a luz estaba realmente moi próxima. Todos aqueles que traballaban nas instalacións balnearias de A Toxa, vían como varios lugares do balneario iluminábanse ao anoitecer. Alí o Marqués quixo destacar ao complexo balneario dando luz eléctrica ao Gran Hotel, Palacio Comedor e incluso ao entorno do xardín e balneario antigo. Toda esa innovación xurdía dunha central eléctrica radicada aproximadamente na estrada que está detrás da actual capela de San Caralampio.*

A despedida

En agosto de 1925 o xefe a estación de telégrafos do Grove, o mozo Abel, muda a tranquilidade do pobo pesqueiro do Grove polo trasfego da vella cidade pontevedresa a onde non tardará en chegar o seu pai, cansado, vello e enfermo de tantos anos de empresario. En realidade, a súa vontade obrigáballo a reencontrarse nos últimos anos con aquel fillo co que quería deixar transcorrer os derradeiros días. A viúva e o resto da familia darianlle sepultura no cemiterio de San Benito de Lérez durante o mes de agosto do ano seguinte, e alí, á sombra da igrexa, repousan os seus restos hoxe en día. A vida de Abel continuará moitos anos mais pero xa moi lonxe do Grove. ao que non sabemos si algún día regresou para recordar aquela vida de acetileno e aceite que axudou a transformar un domingo do verán de 1924.

Adicado a Pau Parés Fiat e a súa nai, Elisa Fiat Calvo, testemuña viva daquel día.